

OBSAH

Předmluva	7
---------------------	---

I. OTÁZKY JAZYKOVÉHO PŘÍBUZENSTVÍ A SROVNÁVACÍ STUDIUM SLOVANSKÝCH JAZYKŮ 11

Příbuznost a různost jazyků; otázka jejich původu 11 — Vědecká teorie o původu řeči 12 — Sbližování jazyků a typologická příbuznost 14 — Historickosrovnávací metoda v jazykovědě 17 — Nemoťovanost zvukové stránky jazyka 18 — Pravidelnost hláskových změn 19 — Vývoj gramatických tvarů 23 — Změny lexikálně sémantické 24 — Srovnávací studium syntaxe 25 — Funkční a systémové podmínění jazykových změn 26 — Sociální základ jazykových změn 28 — Uplatnění exaktních metod v historickosrovnávací jazykovědě 29 — Zdokonalování ve vývoji jazyka 30 — Jazykový zeměpis a dialektologie 33 — Spisovné jazyky a jejich poměr k nářečím 34 — Poměry v jazycech slovanských 35 — Vzájemné ovlivňování slovanských jazyků 37.

II. SLOVANSKÉ JAZYKY V MINULOSTI A PŘÍTOMNOSTI

1. Jazyková příbuznost Slovanů 39

Jazyková příbuznost Slovanů a její odraz v jejich politickém a kulturním životě 39 — Srovnávací studium slovanských jazyků 40 — Stupně příbuzenství slovanských jazyků v hláskosloví, mluvnici a slovníku 41 — Ukázky paralelního textu dnešních slovanských jazyků 44

2. Zeměpisné rozšíření slovanských jazyků 48

Původní slovanská sídla a postupné migrace 48 — Slovanské kmeny 51

3. Základní skupiny slovanských jazyků 54

Nářeční a jazyková diferenciacie Slovanů 54 — Třídění slovanských jazyků 54 — Základní rozdíly mezi skupinou západní, východní a jižní 55.

4. Poměr slovanských jazyků k jazykům sousedním 59

Sbližování slovanských jazyků s jazyky sousedními 59 — Jazykové sbližování v oblasti západní a východní 61

III. INDOEVROPSKÝ ZÁKLAD SLOVANŠTINY A OTÁZKA BALTOSLOVANSKÉ JEDNOTY 64

Příslušnost slovanštiny k indoevropské jazykové rodině 64 — Teorie o původu indoevropštiny 66 — Původní sídla Indoevropanů a jejich migrace 68 — Nářeční diferenciacie indoevropštiny 69 — Otázka baltoslovanské jednoty 71

IV. ZÁKLADNÍ VÝVOJOVÉ TENDENCE SLOVANŠTINY . . . 75

Celková situace a hybné síly vývoje 75 — Formace jazyků národnostních a otázky periodizace 78 — Hláskosloví 80 — Gramatický systém 83 — Skloňování a pádová syntax 84 — Konjugace 86 — Změny v užívání slovesných tvarů 87 — Vývoj větné stavby 90 — Vývoj lexikálního složení 92

V. HISTORICKOSROVNÁVACÍ PŘEHLED SLOVANSKÉHO HLÁSKOSLOVÍ 94

1. Indoevropské východisko 94
 Samohlásky a dvojhásky 94 — Přízvuk a intonace 96 — Souhlásky 98

2. Období praslovanské 99
 Hláskový systém nejstaršího období praslovanštiny 99 — Palatalizace souhlásek 102 — Palatalizace samohlásek 109 — Zánik zavřených slabik 110 — Proteze a hiát 116 — Jiné jevy větné fonologie 118 — Hláskové změny v koncových slabikách 118 — Nový systém samohlásek 119 — Nová samohlásková kvantita a její vývoj 120 — Přízvuk 121 — Hlásková stavba slova a hláskové alternace 124

3. Historické období 126
 Jerové změny 126 — Zánik nosovosti samohlásek 130 — Vývoj samohlásky *ě* (*jať*) 132 — Splynutí *i* a *y* 134 — Depalatalizace samohlásek 135 — Palatalizace samohlásek 136 — Vývoj samohláskové kvantity 137 — Změna samohláskové kvantity v kvalitu 139 — Redukce nepřizvukových samohlásek 140 — Přízvukové změny 141 — Vkladné souhlásky a nová proteze 143 — Stahování a haplogogie 144 — Rozvoj párové měkkosti souhlásek 146 — Depalatalizace souhlásek 147 — Změna *g > γ > h* 149 — Znělostní změny souhlásek 150 — Zjednodušování souhláskových skupin 151 — Vokalizace souhlásek 152 — Zdvojování a dloužení souhlásek 153 — Hláskové změny nesystémové 153 — Nové souhláskové alternace 154 — Využití prozodických prostředků ve verši 155

VI. PŘEHLED VÝVOJE SLOVANSKÉHO TVAROSLOVÍ . . . 159

1. Celkový ráz slovanské flexe 159

2. Období praslovanské 159

A. *Skloňování* 162

Celkový ráz slovanské deklinace 162 — Formální vyjadřování pádů 167 — Hlavní faktory vývoje 172 — Deklinace zájmen 175 — Složená adjektiva 177 — Číslovky 179

B. *Časování* 181

Celkový ráz slovanského slovesa 181 — Slovesné třídy 184 — Slovesný vid 186 — Osobní koncovky 189 — Slovesné časy, způsoby a rody 190 — Jmenné (neurčité) tvary slovesné 193 — Přehled základních tvarů slovanského slovesa 195

C. *Pomocná (gramatická) slova* 198

Předložky 199 — Spojky 200 — Částice 201 — Pomocná a sponová slova 201

3. Období formace národních jazyků	202
A. <i>Skloňování</i>	203
Hlavní vývojové tendence 203 — Deklinace substantiv 205 — Adjektiva jmenná a složená 212 — Stupňování 213 — Zájmena 214	
B. <i>Časování</i>	216
Celkový ráz vývoje 216 — Důsledky hláskových změn a působení analogie 216 — Nové vidové odvozeniny 221 — Synonymické novotvary a archaismy 222 — Jmenné (neurčité) tvary slovesné 222 — Slovesné časy, způsoby a rody 224	
C. <i>Neohebná slova</i>	229
D. <i>Pomocná slova</i>	230
Pomocná a sponová slovesa 230 — Předložky, spojky, částice 231	
VII. VYBRANÉ KAPITOLY ZE SROVNÁVACÍ SKLADBY	233
1. Celkový ráz slovanské věty	233
Hlavní vývojové tendence 233 — Základní větné útvary 237 — Větovtorné prostředky 238	
2. Některé zvláštní druhy vět	240
Věty bezpodmětě 240 — Věty eliptické 242 — Věty záporné 243	
3. Věty složené (souvěti)	245
<i>Parataxe</i>	245
<i>Hypotaxe</i>	245
Věty vztažné 246 — Věty spojkové 248 — Asyndetická hypotaxe 249	
4. Změny v užívání pádů	250
Ústup bezpředložkových vazeb 250 — Změny v užívání bezpředložkových pádů 252 — Syntax prostředků kompa ačních 255	
5. Pořádek slov (slovosled)	256
Aktuální členění 256 — Postavení slovesného přísudku 258 — Poloha přívlastku 259 — Poloha nepřívzvučných slov 260	
6. Vývoj participiálních a infinitivních konstrukcí	262
Polovětné konstrukce 262 — Přejícníkové vazby 263 — Dativ absolutní 265 — Infinitivní konstrukce 265 — Infinitivní vazby v starých překládových textech 267 — Novější změny v užívání infinitivu 268	
7. Člen v slovanských jazycích	269
Člen v jeho rozšíření v indoevropských jazycích 269 — Poměry v jazycích slovanských 271	
VIII. ZÁKLADY SROVNÁVACÍ LEXIKOLOGIE	274
1. Lexikální složení jazyka a jeho vývoj	274
Struktura slovní zásoby 274 — Tvoření pojmenovacích jednotek 276 — Změny v lexikálním složení jazyka 281 — Obecné zákonitosti ve vývoji lexikálního složení 282 — Lexikální etymologie 283	
2. Základní slovanské typy tvoření slov	284
3. Lexikální složení praslovanštiny	288
Indoevropský základ slovanské slovní zásoby 289 — Lexikální paralely balto-slovanské 291 — Lexikální paralely germánsko-slovanské 292 — Slova původu řeckého a románského 294	

4. Hlavní tendence ve vývoji lexikálního složení slovanských jazyků	295
Lexikální složení staroslověnštiny 295 — Poměry v jiných slovanských jazycích 298	
IX. STRUČNÝ PŘEHLED DĚJIN SPISOVNÝCH JAZYKŮ SLOVANSKÝCH	303
1. Období feudální	303
Sociální podmínky rozvoje knižní vzdělanosti 303 — Kulturní dialekty jako základ spisovných jazyků 304 — Staroslověnština, její počátky a rozvoj 305 — Církevní slovanština a její redakce 312	
<i>Oblast východoslovanská</i>	<i>314</i>
Jazyková diferenciacie v staroruském písemnictví 314 — Poměry v oblasti běloruské a ukrajinské 315	
<i>Oblast jihoslovanská</i>	<i>316</i>
Následky turecké invaze 316 — Poměry v Bulharsku 317 — Pronikání srbocharvátštiny do administrativy a literatury 317 — Počátky spisovné slovinštiny 319	
<i>Oblast západoslovanská</i>	<i>321</i>
Počátky a rozvoj spisovné češtiny 321 — Spisovná polština 325 — Počátky knižní vzdělanosti u Lužických Srbů 328	
2. Období národnostní emancipace	329
Celková situace	329
<i>Oblast východoslovanská</i>	<i>330</i>
Novodobá spisovná ruština 330 — Ukrajiniština a běloruština 334	
<i>Oblast jihoslovanská</i>	<i>337</i>
Počátky spisovné bulharštiny a její rozvoj po osvobození Bulharska 337 — Spisovná makedonština 340 — Novodobá spisovná srbocharvátština 344 — Novodobá spisovná slovinština 346	
<i>Oblast západoslovanská</i>	<i>347</i>
Spisovná čeština od dob obrozeneckých 347 — Počátky spisovné slovenštiny a její rozvoj 350 — Novodobá spisovná polština 353 — Rozvoj spisovných jazyků v Lužici 357	
X. SLOVANSKÁ GRAFIKA	360
Písmo u Slovanů v době předcyrilometodějské 360 — Hlaholice 361 — Cyrilice, její fecký základ a poměr k hlaholici 368 — Rozšíření a vývoj cyrilice 369 — Latinské písmo u Slovanů 370 — Arabské písmo u Slovanů 372 — Srovnávací tabulka cyrilského písma 373—5	
XI. CHARAKTERISTIKY JEDNOTLIVÝCH SLOVANSKÝCH JAZYKŮ	376
1. Skupina jižní	376
Staroslověnština 376 — Bulharština 380 — Makedonština 384 — Srbocharvátština 386 — Slovinština 390	

2. Skupina západní	393
Čeština 393 — Slovenština 397 — Lužická srbština 401 — Polabština 404 — Kašubština 406 — Polština 407	
3. Skupina východní	411
Ruština 411 — Běloruština 417 — Ukrajinština 420	

XII. STRUČNÝ NÁRYS DĚJIN SROVNÁVACÍ SLOVANSKÉ JAZYKOVĚDY	423
První pokusy 423 — Josef Dobrovský 424 — Současníci a pokračovatelé Dobrovského 427 — Miklošič a jeho doba 429 — Období Jagičovské 433 — Období od r. 1918—1945 441 — Situace po roce 1945 444 — Sovětská slavistika 445	

XIII. UKÁZKY PARALELNÍHO TEXTU JEDNOTLIVÝCH SLOVANSKÝCH JAZYKŮ	446
Staroslověnsky 446 — Církevněslovansky (novodobý text) 447 — Bulharsky 447 — Makedonsky 448 — Srbocharvátsky (latinkou) 449 — Srbocharvátsky (azbukou) 449 — Slovinsky (novější, překlad z řečtiny) 450 — Česky (text kralický) 451 — Česky (novodobý překlad) 451 — Slovensky 452 — Hornolužickosrbsky 453 — Dolnolužickosrbsky 453 — Polsky 453 — Modernizované polské znění 455 — Ruský 455 — Běloruský 456 — Ukrajinsky 456	

BIBLIOGRAFIE

Úvodní poznámka	458
Obecná a srovnávací jazykověda	461
Baltské jazyky	468
Slavistika	469
<i>Jižní skupina slovanských jazyků</i>	<i>475</i>
Všeobecné práce 475 — Staroslověnština 475 — Bulharština 480 — Makedonština 483 — Srbocharváština 484 — Slovinština 488	
<i>Západní skupina slovanských jazyků</i>	<i>490</i>
Všeobecné práce 490 — Čeština 490 — Slovenština 494 — Lužická srbština 497 — Polabština 499 — Pomořanština a kašubština 499 — Polština 500	
<i>Východní skupina slovanských jazyků</i>	<i>505</i>
Práce všeobecné 505 — Ruština 506 — Ukrajinština 515 — Běloruština 519	
Časopisy a periodické sborníky	520
Jubilejní, sjezdové a jiné sborníky	524
Slavistické encyklopedie	526
Dějiny slovanské jazykovědy	527
Zkratky gramatické, jazykové a jiné	528